

Houtsingels en vogelbosjes

Een houtsingel is een lijnvormige beplanting van verschillende soorten inheemse bomen en struiken. Je kunt houtsingels hebben die alleen maar uit struiken bestaan (een struikensingel) of uit bomen en struiken.

Houtsingels kunnen heel waardevol zijn voor de natuur. De breedte en de lengte maar ook de opbouw in lagen van een houtsingel zijn sterk bepalend voor de aanwezige natuurwaarden. Een combinatie van een boomlaag, een struiklaag en een kruidlaag is het meest ideaal. Een vogelbosje is een klein vlakvormig beplantingselement dat voornamelijk uit bes- en doordragende inheemse struiken bestaat, die voedsel en bescherming bieden.

De boomlaag kan een aantal boomsoorten bevatten zoals bijvoorbeeld zomereik en berk op drogere gronden. In nattere gebieden kunnen dat ook gewone es en zwarte els zijn. De meest gebruikte

struiken op zandgronden zijn vuilboom, lijsterbes, en hazelaar. Op kleigronden worden rode kornoelje, hazelaar, meidoorn kardinaalsmuts en sleedoorn het meest gebruikt. Dit basisassortiment kan aangevuld worden met andere soorten.

Informatie over de eigenschappen van de verschillende bomen en struiken treft u aan op het infoblad 'Soortenoverzicht bomen en struiken'.

Grondbewerking

Grondbewerking is vaak nodig om een gunstige uitgangssituatie te creëren voor de groei van de beplanting. Dit geldt vooral bij grasland. Als de jonge bomen in grasland worden aangeplant ondervinden ze zeer veel concurrentie van de grassen waardoor er vaak sprake is van een slechte groei.

Keuze soorten

De keuze van een soort hangt af van de grondsoort en de streek. Het uitgangspunt is dat alleen streekeigen inheemse soorten worden aangeplant. Natuurlijk kan de grondgebruiker nog wel kiezen welke streekeigen soorten hij het mooiste vindt.

Dit speelt met name op droge zandgronden. Op kleigronden en vochtige voedselrijke zandgronden kan in de graszode geplant worden.

Grondbewerking nieuwe beplantingsstroken

Uitgangssituatie grasland

Graszode frezen (grondfrees achter tractor)
Gefreesde graszode onderploegen of spitten (met spitmachine achter tractor of mobiele kraan) tot een diepte van 30 cm
Geploegde grond eggen

Uitgangssituatie bouwland

Grond ploegen of losmaken met cultivator
Grond eggen

Aanplant houtsingel

Plantverband

Voor de planten van een houtsingel of vogelbosje wordt gebruik gemaakt van 2-3 jarig plantsoen (ook wel bosplantsoen genoemd) met een lengte van 60-100 cm.

Meestal worden de struiken in een rij aangeplant. Dit is makkelijker voor het onderhoud. Voor het uitzetten van de rijen kunt u een pootlijn (lang dun touw) gebruiken. De afstand tussen de planten in de eerste rij kunt u het beste uitzetten met een meetstok. In de volgende rijen is dit niet meer nodig omdat u de eerste rij als uitgangsbasis kunt gebruiken. Het meest gebruikte en minimale plantverband is 1,25 x 1,25 meter. In bredere houtsingels en bosjes kan uitgegaan worden van een plantverband van 1,50 x 1,50 meter

Het planten kan het beste uitgevoerd worden met een spade. De plantgaten moeten zo ruim gegraven kunnen worden dat het wortelstelsel er goed in past.

Aanplanten van bosje met bosplantsoen

Bij het aanvullen van de plantgaten wordt de grond goed aangedrukt met een voet. Grote beplantingselementen kunnen machinaal aangeplant worden.

Menging struikensingel

Indien het beplantingselement uit alleen maar struikvormende soorten bestaat, kan het beste worden gekozen voor een zogenaamde groepsgewijze menging. Dit is een garantie voor het behoud van de menging. Als de soorten niet in groepjes worden aangeplant is de kans groot dat de kleinere soorten overgroeid worden door de grotere soorten. De soorten worden in kleine groepjes geplant (3-7 per groep) waardoor op langere termijn een gevarieerd beeld blijft bestaan.

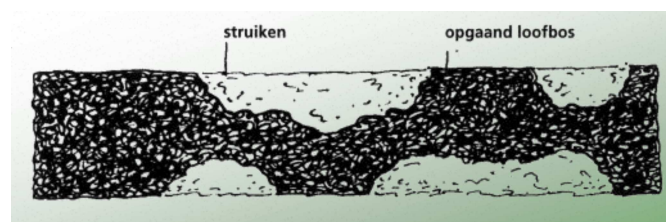

Singel met bomen en struiken

Indien ook sleedoorn wordt geplant dient er rekening mee te worden gehouden dat de plant - door het vormen van worteluitlopers— hinder kan gaan veroorzaken. In dit geval het aantal groepen beperken.

Menging boomvormende soorten en struiken

Bij dit type kan bij de aanplant het beste gekozen worden voor een verhouding van 60-70% boomvormende soorten en 30-40% struikvormende soorten. Bij smalle houtsingels (5-7 meter) kunnen de soorten door elkaar worden aangeplant.

Bij bredere singels (> 10 meter) de hoofdhousoort in de middelste rijen planten.

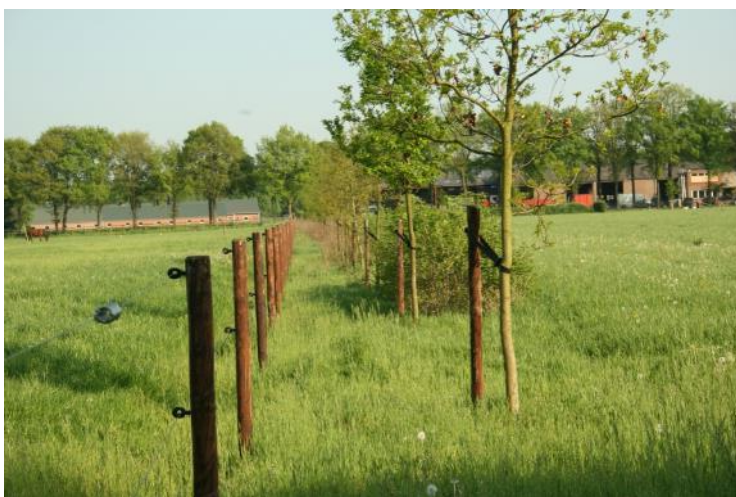
Bij een bredere houtsingel (meer dan 4 rijen) moeten de boomvormers zoveel mogelijk in het midden van het plantvak aangeplant worden. De struikvormers in de randen planten. Gelderse roos, hondsroos, meidoorn en sleedoorn altijd in de rand aan de zonzijde planten (zie schets op vorige pagina).

Snoeien na het planten

Na het planten kunnen eventueel beschadigde takken weggenomen worden met een snoeischaar. Sommige struikvormende soorten kunt u het beste altijd op een hoogte van dertig cm met een snoeischaar afknippen. Dit geldt met name voor de sleedoorn en hazelaar. Met het inkorten is er minder verdamping waardoor de planten beter aanslaan en het bevordert de uitstoeling van de planten.

Bescherming tegen vee

In geval van beweiding is het zaak de aanplant te beschermen tegen veevraat. Voorkom vraat door op minimaal 1,0-1,5 meter uit het hart van de buitenste rij een veekerend raster te plaatsen.

Raster langs jonge houtsingel

Beheer plantstrook 2-3 jaar na aanplant

Uitgangssituatie zwarte grond

Als de grond 'zwart' wordt gehouden groeien de planten het snelst. Het zwart houden kan door schoffelen of door het aanbrengen van een mulchlaag van 10 cm gehakseld hout. Nadeel van houtsnippers is dat het leidt tot verrijking van de bodem wat in veel gevallen een woekering met een soort als brandnetel tot gevolg heeft. Deze bovenstaande mogelijkheden zijn geschikt voor kleinere oppervlakten maar wij raden aan om de beplantingstrook in te zaaien met een bodembedekker. Hiervoor kan witte klaver (45kg/ha), phacelia (15 kg/ha) of een ander mengsel zonder grassen worden gebruikt.

Jonge aanplant met bodembedekker

Indien eenjarige soorten zijn gebruikt als bodembedekker kan in het volgende jaar vaak volstaan worden met het opentrekken van de grond. Niets doen is ook mogelijk, in het tweede jaar kan het beplantingsvak eventueel gemaaid worden (zie uitgangssituatie grasland).

Na 2 jaar is de beplanting zodanig gegroeid dat het beheer beperkt kan blijven tot het maaien van ongewenste plantensoorten.

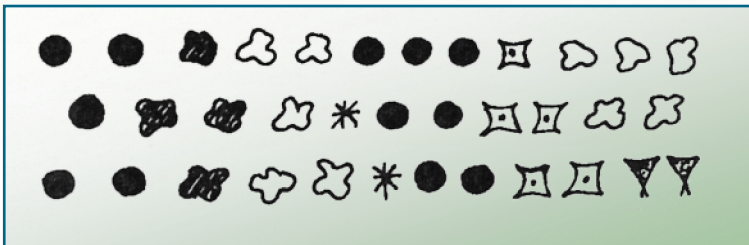
Uitgangssituatie grasland

Het gras kan gemaaid worden, maar voor de groei van de planten maakt dat niets uit. Het maaien kan beperkt blijven tot het maaien van ongewenste plantensoorten zoals akkerdistel en Jacobskruiskruid. Meestal wordt het beplantingsvak toch 1 keer per jaar gemaaid gedurende de eerste twee jaar uit het oogpunt van netheid. Het maaien, in kleine beplantingsvakken met een bosmaaier, moet zorgvuldig gebeuren. In de praktijk worden nogal eens jonge planten tijdens het maaien beschadigd. Na 2 jaar is de beplanting zodanig gegroeid dat er slechts weinig ruimte voor kruiden overblijft. Het beheer kan dan beperkt blijven tot het maaien van ongewenste plantensoorten in de rand.

Beheer beplanting

Struikensingel

Struikensingels worden gemiddeld vijf jaar na aanplant voor de eerste keer gesnoeid. Ongeveer de helft van de struiken wordt aan de grond afgezet. Afzetten is het afzagen tot aan de grond van bomen en struiken die niet meer mogen uitlopen. De overblijvende struiken kunnen zich verder ontwikkelen. De struikensingels worden daarna vaak als hakhout beheerd. Bij hakhoutbeheer worden alle struikvormers teruggezet om daarna weer uit te lopen. Terugzetten is het afzagen van stammetjes op een hoogte van 10-30 cm boven het maaiveld zodat de 'slapende' knoppen weer kunnen uitlopen. Dit gebeurt eens in 10 tot 15 jaar en is afhankelijk van de gebruikte soorten. Bij grotere beplantingselementen kan het hakhoutbeheer het best fasegewijs worden uitgevoerd.

Singel met verschillende soorten struiken

Na ongeveer 6 jaar zal er moeten worden ingegrepen. Ongeveer 50% moet aan de grond worden afgezet.

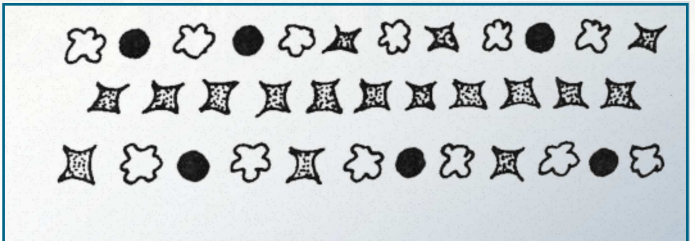

Hermelijn

Singel met bomen en struiken

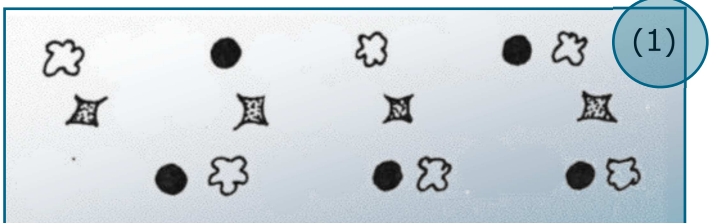
Deze singels worden gemiddeld na 5-7 jaar voor het eerst gedund. 50% van de boomvormers worden aan de grond afgezet. Na 10-15 jaar wordt de singel weer gedund. Ook nu kan weer 50% van de overgebleven boomvormers worden afgezet. De boomvormers staan nu op de gewenste afstand van elkaar. Bij dunningen kunnen ook struiken als verjongingsmaatregel worden afgezet.

Het vervolgbeheer bestaat uit het eenmaal per 10-15 jaar lokaal terugzetten van de struiken en eventueel het snoeien van overhangende takken.

- - hoofdboomsoorten: zomereik, gewone es, haagbeuk, zoete kers, gewone beuk, zwarte els (op natte venige gronden).
- - vulhoutsoorten: berk en/of zwarte els.
- - struiken: diverse soorten.

Singel met hoofdhoutsoorten, vulhoutsoorten en struiken.

Bij dunning de hoofdhoutsoorten in de middelste rij dunnen, in de buitenste rijen afzetten. Er kan gekozen worden voor (1) een gedeelte van de struiken laten staan en (2) alle struiken en vulhoutsoorten afzetten en weer op nieuw uit laten lopen.

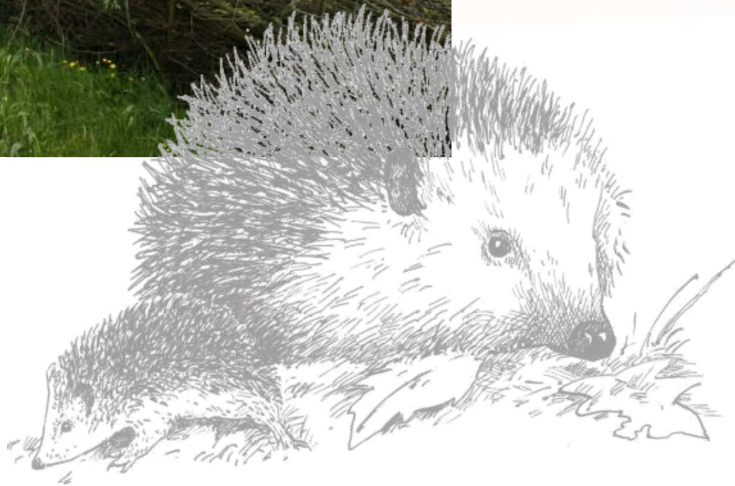

Verwerking snoeihout

Bij het terug- of afzetten van de beplanting komt snoeihout vrij. Het dikke hout (> 10 cm) kan uitgesnoeid en afgevoerd worden. Het dunne takhout kan in principe gewoon in de singel blijven liggen. Bij smalle singels of op locaties waar een verzorgd beeld nagestreefd wordt, kan het dunne takhout versnipperd worden. Om verruiging van de beplanting van de houtsingel te voorkomen moeten de snippers afgevoerd worden.

Een takkenril biedt schuilmogelijkheden aan kleine zoogdieren en geeft broedgelegenheid aan vogels.

Informatie

Boekjes

Lijnen in het landschap; uitgave van Landschapsbeheer Nederland (www.landschapsbeheer.nl)

Subsidiemogelijkheden

Voor nadere informatie over subsidiemogelijkheden kunt u contact opnemen met het Coördinatiepunt Landschapsbeheer Noord-Brabant. Een subsidie en advies-check treft u aan op de website van het Brabants Landschap:

<http://www.brabantslandschap.nl/ons-werk/new-subsidie-aanvraag-pagina/>

Filmpje over houtsingels van ['Landschapsbeheer met Jaap en Lex'](#).

Filmpje over vogel- of geriefoutbosje van ['Landschapsbeheer met Jaap en Lex'](#).

Foto's: Brabants Landschap (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: Egbert Koopmans, 's-Hertogenbosch

Datum: 1 januari 2016

Colofon

Coördinatiepunt Landschapsbeheer

Postbus 80
5076 ZH Haaren
Coördinatiepunt Landschapsbeheer
T 0411 - 66 40 10
Algemeen
T 0411 - 62 27 75
info@brabantslandschap.nl
www.brabantslandschap.nl